

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1

CONGRESS I

Buddhism and Local Wisdom
for Sustainable Development
22 February 2019

“พระพุทธศาสนา
กับภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”

22 กุมภาพันธ์ 2562

ณ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University RoiEt Buddhist college

อาณาจักรตามพรลิงค์ในทัศนะของชาวศรีลังกา Tambralinga Kingdom on Sri Lankan's View

พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.,ดร.

ผศ. ดร. ทิพย์ ชันแก้ว

นายไว ชีรัมย์

E-mail: lankakumar@hotmail.com

บทคัดย่อ

เป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยและประเทศศรีลังกามีปฏิสัมพันธ์ทางศาสนามายาวนาน หลักฐานชี้บอกว่าประเทศไทยเป็นผู้รับคติความเชื่อพุทธศาสนาเถรวาทจากศรีลังกาในชื่อว่าลัทธิลังกาวงศ์ เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ประเทศไทยจะรับคติความเชื่อมาจากศรีลังกาเป็นเวลานานก็จริง แต่หาได้มีหลักฐานฝ่ายศรีลังการะบุถึงประเทศไทยแต่อย่างใดไม่ จนล่วงเข้าสู่สมัยอาณาจักรตามพรลิงค์ซึ่งอยู่บริเวณภาคใต้ของไทย นักปราชญ์ชาวศรีลังกาจึงบันทึกเรื่องราวของอาณาจักรแห่งนี้ในฐานะเป็นผู้บุกรุกเกาะลังกา บทความนี้แม้จะเน้นสืบค้นหลักฐานเกี่ยวกับอาณาจักรตามพรลิงค์ในสายตาของชาวศรีลังกาที่จริง แต่ผู้เขียนต้องการศึกษาวิเคราะห์ความยิ่งใหญ่ของสถาบันกษัตริย์และความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาด้วย ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกับหลักฐานฝ่ายไทย ซึ่งยืนยันถึงความยิ่งใหญ่ทั้งสถาบันกษัตริย์และลัทธิลังกาวงศ์ในอาณาจักรตามพรลิงค์แห่งนี้

คำสำคัญ: อาณาจักรตามพรลิงค์, ทัศนะ, ศรีลังกา

ABSTRACT

It was well known that Thailand and Sri Lanka have had a religious connection for long time. The evidence showed that Thailand acquired the tradition of Theravada Buddhism from Sri Lanka known as Lankavamsa. It is interesting to note that even though Thailand obtained Lankavamsa tradition from Sri Lanka for a long time, but the name of Thailand is not mentioned in any document of Sri Lanka. Since the establishment of the kingdom of Tambralinga, situating in the South of Thailand, Sinhalese scholars recorded this kingdom as the invader of Sri Lanka. Even if this academic topic needs to be traced in the document related to Tambralinga kingdom on the Sri Lankan's view, but the topic also requires to the analytical study the supremacy of kingship and the glory of Theravada Buddhism in Tambaling Kingdom. Also, the topic is required to show correspondence with Thai documents which assured the supremacy of both point, the kingship and Lankavamsa.

KEYWORDS: Tambralinga Kingdom, view, Sri Lanka

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้เข้ามาเผยแผ่ยังดินแดนประเทศไทยสมัยวัฒนธรรมทวารวดี ดังปรากฏหลักฐานประวัติศาสตร์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ จารึกถ้ำนารายณ์ จังหวัดสระบุรี จารึก

เนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี จารึกบนธรรมจักรศิลาและจารึกฐานรองพระธรรมจักร จังหวัดนครปฐม และจารึกซุ้มจำปา ๑ จังหวัดลพบุรี หลักฐานดังกล่าวล้วนชี้บอกถึงร่องรอยความสัมพันธ์ระหว่าง พระพุทธศาสนาศรีลังกากับดินแดนประเทศไทย อีกส่วนหนึ่งเป็นหลักฐานไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ พระพุทธรูปแสดงวิตรรกมูทราสองพระหัตถ์ ใบเสมาสลักภาพพิมพ์พิลาป ในเสมาตอนอนนิมิตเจดีย์ และชิ้นส่วนประติมากรรมจำหลักลายนูนต่ำรูปหม้อปुरुณฆฎะ หลักฐานเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกันกับลักษณะประติมากรรมตามแบบศิลปะสมัยอนุราชปุระของศรีลังกา ซึ่งมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๙-๑๖ นอกจากนี้ ยังพบเห็นคติการสร้างพระพุทธรูปตามอิริยาบถและคติการบูชารอยพระพุทธรูป¹ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าหลักฐานเหล่านี้กลับไม่มีการบันทึกในฝ่ายศรีลังกา สันนิษฐานว่าสมัยนั้น ดินแดนประเทศไทยน่าจะเป็นผู้รับอิทธิพลจากศรีลังกาฝ่ายเดียว หากได้มีความโดดเด่นจนเป็นเหตุให้นักปราชญ์ชาวศรีลังกาพากันบันทึกเรื่องราวไว้ไม่ ด้วยเหตุนี้ความขาดหายไปของประวัติศาสตร์ในระยะเวลาดังกล่าวจึงไม่สามารถนำหลักฐานฝ่ายศรีลังกามาเชื่อมโยงกับหลักฐานทางโบราณคดีของฝ่ายไทยได้

เรื่องราวของดินแดนไทยที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในหลักฐานฝ่ายศรีลังกา ปรากฏพบเห็นในวรรณกรรมซึ่งระบุว่าพระเจ้าปราคัมมาพาหุที่ ๒ (พ.ศ.๑๗๘๓-๑๘๑๓) แห่งอาณาจักรดัมพตนิยะโปรดให้อารานานิมนต์พระธรรมกิติเถระแห่งแคว้นดัมพะ “ผู้งดงามด้วยเดชแห่งศีล” มาเกาะลังกาแล้วโปรดให้สร้างอารามอริยวาสีนามว่าปลาภัตตะละถวายแต่พระเถระและผองศิษย์² อีกแห่งหนึ่งกล่าวถึงพระเจ้าจันทรภาณผู้เป็นพระราชเจ้าแห่งแคว้นชวา “ผู้อ้างเลศว่าเป็นชาวพุทธ” ได้ยกทัพอันยิ่งใหญ่เกรียงไกรเข้าบุกรุกเกาะลังกา³ จากหลักฐานดังกล่าวทำให้เกิดคำถามชวนสงสัยว่า แคว้นดัมพะอยู่ที่แห่งใด? และพระเจ้าจันทรภาณผู้เป็นพระราชเจ้าแห่งแคว้นชวาชื่อใคร? หากทราบสองคำถามดังกล่าวน่าจะตอบโจทย์ที่ตั้งไว้แต่ต้นได้

หลักฐานฝ่ายศรีลังกาดังกล่าวข้างต้นแม้จะกล่าวถึงอาณาจักรตามพรลิงค์เพียงเล็กน้อย แต่ก็สามารถชี้ให้เห็นว่ากษัตริย์และพระสงฆ์ไทยในสายตาของชาวศรีลังกาสมัยนั้นมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด ผู้เขียนเห็นว่าหากนำมาเชื่อมโยงกับหลักฐานฝ่ายไทยน่าจะทำให้เรื่องราวของอาณาจักรตามพรลิงค์ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะความทรงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในอาณาจักรตามพรลิงค์ จนเป็นเหตุให้นักปราชญ์ชาวสิงหลให้ความสำคัญพากันบันทึกไว้เป็นหลักฐานในวรรณกรรมสำคัญของศรีลังกา

2. วัตถุประสงค์

- (1) ตามพรลิงค์ในฐานะอาณาจักรของกษัตริย์ผู้ทรงเดชานุภาพ
- (2) อาณาจักรตามพรลิงค์ในฐานะดินแดนแห่งพุทธศาสนา

¹ บัณฑิต ถั่วชัยชาญและคณะ, การประดิษฐานพระพุทธศาสนาจากลังกาทวีปในดินแดนประเทศไทยสมัยวัฒนธรรมทวารวดี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

² พระมหานามเถระและคณะบัณฑิต, คัมภีร์มหาวงศ์ ภาค ๒, แปลโดย ผศ.สุเทพ พรหมเลิศ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖๕.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๐.

3. ตามพวลิงคี่ในฐานะอาณาจักรของกษัตริย์ผู้ทรงเดชานุภาพ

ร่องรอยของอาณาจักรตามพวลิงคี่ในสายตาของชาวศรีลังกา พบเห็นครั้งแรกในศิลาจารึกของพระนางสุนทรมหาเทวีผู้เป็นมเหสีของพระเจ้าวิกรมพาหุ (พ.ศ.๑๖๕๔-๑๖๗๕) แห่งอาณาจักรโปโพนนารูระตอนต้น โดยกล่าวถึงพระสงฆ์ศรีลังกานามว่าอานนท์เถระเป็นผู้นำในการปฏิรูปพระศาสนาในตัมพรัฎฐะ⁴ คัมภีร์มหาวงศ์ระบุว่าตัมพรัฎฐะปกครองโดยพระเจ้าจันทรภาณุ⁵ ด้านคัมภีร์หัตถนคัลลวiharวังสะอ้างว่าพระเจ้าจันทรภาณุเป็นกษัตริย์แห่งอาณาจักรตัมพลึงคะ⁶ ส่วนคัมภีร์เอฬุอิตตนคลวังสะยะ คัมภีร์ราชรัตนการยะ และคัมภีร์ตีบเบตณียะ-อัสสะระระบุว่าพระเจ้าจันทรภาณุเป็นผู้ปกครองเมืองตมลึงคะ⁷ คัมภีร์น้อยใหญ่ดังกล่าวเบื้องต้นเป็นวรรณกรรมร่วมสมัยกับพระธรรมกิติเถระ ผู้เป็นพระสมณทูตไทยเดินทางไปฟื้นฟูพระศาสนาตามคำนิมนต์ของกษัตริย์ลังกาสมัยอาณาจักรตัมพเดณียะ ด้วยเหตุดังกล่าวความน่าเชื่อถือจึงเป็นที่ยอมรับของวงวิชาการทั่วไป

เสนารัต ปรณวิตานะ (Senarat Paranavitana) นักประวัติศาสตร์ชาวศรีลังกาได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “ตมลึงคะ” เป็นภาษาสิงหลมีรากศัพท์มาจาก “ตะมะลิ” บวกกับ “คะ” รวมกันเป็น “ตะมะลึงคะ” ส่วนศัพท์ว่า “ตัมพลึงคะ” เป็นภาษาบาลี เมื่อเปลี่ยนเป็นภาษาสันสกฤตใช้คำว่า “ตามพวลิงคะ”⁸ นักปราชญ์ศรีลังกาอีกคนหนึ่งนามว่าคุณววรรณะ (Gunawardana) ได้แย้งว่า คำว่า “ตัมพรัฎฐะ” มิได้หมายถึงหัวเมืองบริเวณคาบสมุทรมาเลย์แต่เป็นเมืองทางอินเดียตอนใต้⁹ สอดคล้องกับความคิดเห็นของนิลกันตะสาสตรีย (Nilakanta Sastri) ว่าตัมพรัฎฐะอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรโจฬะ¹⁰ ผู้เขียนเห็นว่าตัมพรัฎฐะเห็นสมควรแบ่งออกสองยุค ยุคต้นนักปราชญ์ส่วนใหญ่บ่งถึงหัวเมืองทางอินเดียตอนใต้ ซึ่งสมัยนั้นโด่งดังแพร่หลายในฐานะเป็นที่อยู่ของพระอรธกถาจารย์หลายรูป¹¹ ส่วนยุคหลังหมายถึงอาณาจักรตามพวลิงค์ทางภาคใต้ของประเทศไทย เพราะมีหลักฐานกล่าวถึงการติดต่อสัมพันธ์กับอาณาจักรตามพวลิงค์ค่อนข้างเด่นชัด โดยเฉพาะการบุกรุกยึดครองเกาะลังกาของพระเจ้าจันทรภาณุนั้นปรากฏเห็นในคัมภีร์น้อยใหญ่เป็นจำนวนมาก¹²

คำว่า “ตามพวลิงค์” พบเห็นในจารึกวัดหัวเวียงเมืองไชยาหลักที่ ๒๔ (ก) ระบุว่าจารึกขึ้นปีพุทธศักราช ๑๗๗๓ โดยเนื้อความของจารึกกล่าวถึงกษัตริย์พระนามว่าจันทรภาณุศรีธรรมราชแห่ง

⁴ Epigraphia Zeylanica being Lithic and other Inscriptions of Ceylon, Vol. IV, edited and translated by H.W. Codrington and S. Paranavitana. (New Delhi: Asian Education Services, 1994), pp. 67-72.

⁵ พระมหานามเถระและคณะบัณฑิต, คัมภีร์มหาวงศ์ ภาค ๒, หน้า ๒๕๖-๒๖๒.

⁶ Hatthavanagallaviharavamsa. ed C.E. Godakumbura, (London P.T.S., 1956), p. 32.

⁷ Elu-Attanagaluvamsaya, ed. R. Tennakoon (Colombo, 1954), p. 71; Rajaratnakaraya, ed. P. N. Tisera (Colombo, 1929), p. 37; Kuveni Sihala saha Dambadeni-asna, ed. Gnanavimala, pp. 32, 35.

⁸ Senarat Paranavitana, Ceylon and Malysia, (Colombo: Lake House Investment Limited Publishers, 1966), p. 99.

⁹ R.A.L.H. Gunawardana, Robe and Plough: Monasticism and Economic Interest in Early Medieval Sri Lanka, (Arizona: The University of Arizona Press, 1979), pp. 267-271.

¹⁰ Nilakanta Sastri, 'Ceylon and Sri Vijaya', JCBRAS, NS, Vol. VIII, pt. I (1962), p. 162.

¹¹ (ออนไลน์), แหล่งที่มา: <http://www.infolanka.com/org/srilanka/hist/85.htm> (๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑).

¹² W.M. Sirisena, Sri Lanka and South-East Asia, (Colombo: S. Godage & Brothers, 2016), pp. 36-42.

ปฐมวงศ์ทรงครองเมืองตามพรลิงค์ เป็นผู้อุปถัมภ์ดูแลพระพุทธศาสนาจนพระเกียรติยศเลื่องลือไปไกล อีกทั้งทรงเชี่ยวชาญนิติศาสตร์หรือการปกครอง¹³ ส่วนศิลาจารึกของพระเจ้าราเชนทรโจฬะที่ ๑ แห่งราชวงศ์โจฬะที่เมืองตันซอร์แห่งอินเดียภาคใต้ จารึกขึ้นประมาณปีพุทธศักราช ๑๕๗๓-๑๕๗๔ กล่าวถึงเมืองน้อยใหญ่บนคาบสมุทรมลายูที่พระองค์ยกทัพเรือเข้ายึดครอง บรรดาหัวเมืองเหล่านั้นมีเมืองตามพรลิงค์รวมอยู่ด้วย แต่เรียกชื่อเพี้ยนเป็นมัทลิงคัม¹⁴

หลักฐานของไทยอีกส่วนหนึ่งเรียกดินแดนตามพรลิงค์ว่า “ศรีธรรมราช” ปรากฏเห็นครั้งแรกในศิลาจารึกดงแม่นางเมืองหลักที่ ๓๕ ซึ่งจารึกขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๑๗๑๐ กล่าวถึงพญาศรีธรรมมาโคกผู้เป็นพระราชโอรสปรารถนาจะถวายที่ดินบูชาแก่พระบิดาพระนามว่าพญาศรีธรรมมาโคกผู้สวรรคตแล้ว¹⁵ ถัดมาปรากฏเห็นในศิลาจารึกหลักที่ ๒๔ ซึ่งสลักขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๑๗๗๓ ในรัชสมัยของพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมราชผู้เป็นเจ้าของเมืองตามพรลิงค์¹⁶ อีกแห่งปรากฏเห็นในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ ๑ กล่าวถึงพ่อขุนรามคำแหงได้ถวายทานแด่พระมหาเถระผู้เดินทางมาจากเมืองศรีธรรมราช¹⁷ ด้านคัมภีร์จามเทววงศ์ได้ระบุถึงพระเจ้าอัคราสตกราชแห่งเมืองหริภุญไชยกำลังทำสงครามกับพระเจ้าอุจฉุกุญจกัวรีตราชแห่งเมืองละโว้ พระเจ้าสุชิตราชแห่งสิริธรรมนครเห็นเป็นโอกาสจึงยกทัพมายึดเอาเมืองละโว้¹⁸ ส่วนหนังสือนิทานพระพุทธรูปกล่าวถึงพระร่วงแห่งสุโขทัยผู้ทราบข่าวว่าพระพุทธรูปมาประดิษฐานอยู่ที่เมืองของพระเจ้าศรีธรรมราชได้เสด็จไปพร้อมเสนาอำมาตย์¹⁹ และสุดท้ายหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์อ้างถึงพระร่วงเดินทางไปเมืองสิริธรรมนครเหมือนนิทานพระพุทธรูป²⁰ ผู้เขียนเห็นว่าคำว่า “ศรีธรรมราช” หรือ “สิริธรรมนคร” น่าจะบ่งถึงกษัตริย์ชาวพุทธทั่วไปผู้ประพฤติวัตรตามแบบอย่างพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งชมพูทวีป ลักษณะดังกล่าวพบเห็นในคัมภีร์รัตนพิมพวงศ์โดยกล่าวถึงพระราชองค์หนึ่งพระนามว่าสิริธรรมแห่งเมืองมาน²¹ และจารีตปฏิบัติแบบพระเจ้าอโศกมหาราชเช่นนี้มีกษัตริย์แห่งดินแดนอุษาคเนย์พากันประพฤติตามสืบต่อเรื่อยมา

¹³ จารึกในประเทศไทย เล่ม ๕ อักษรขอม อักษรธรรม และอักษรไทย พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๒๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๔๔-๑๔๖.

¹⁴ N.R. Ray, *Sanskrit Buddhism in Burma*, (University of Calcutta, 1936), pp. 78-79.

¹⁵ จารึกในประเทศไทย เล่ม ๕ อักษรขอม อักษรธรรม และอักษรไทย พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๒๔, หน้า ๑๐๕-๑๐๔.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔-๑๔๖.

¹⁷ ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๑), หน้า ๒๑-๒๒.

¹⁸ พระโพธิ์รังสี, เรื่องจามเทววงศ์พงศาวดารเมืองหริภุญไชย, แปลโดย พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) และพระญาณวิจิตร (สิทธิ โฉงนันทน์), (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓๔.

¹⁹ พระโพธิ์รังสี, นิทานพระพุทธรูป ว่าด้วยตำนานพระพุทธรูป, แปลโดย ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร, (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๐๖), หน้า ๔๑.

²⁰ พระรัตนปัญญาเถระ, ชินกาลมาลีปกรณ์, แปลโดย ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไร่ไทยเพลสจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๑.

²¹ พระกัญชรพรหมราชปัญญา, รัตนพิมพวงศ์ ตำนานพระแก้วมรกต, แปลโดย ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร, พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพคุณแม่ผิน แซ่พัว (ทุมพิมล), (พระนคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๑๐), หน้า ๑๖.

หลักฐานทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายศรีลังกาดังกล่าวเบื้องต้นสามารถสรุปรวมได้ว่า คำว่า “ตัมพรัญฐะ” หรือ “ตามพริงค์” หรือว่า “ศรีธรรมราช” ล้วนเป็นอาณาจักรเดียวกัน ปกครองโดยพระเจ้าจันทรภาณุ และสมัยนั้นอาณาจักรตามพริงค์น่าจะรับคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว สังเกตได้จากเรื่องราวของพระพุทธสิหิงค์ที่ปรากฏเห็นในวรรณกรรมฝ่ายไทย

สำหรับคำว่า “ชาวะกะ” นั้น มีนักวิชาการหลายท่านแสดงความเห็นไว้อย่างน่าสนใจ ดังเช่น โกรม (Krom) แสดงความเห็นว่าเป็นพระเจ้าจันทรภาณุเป็นกษัตริย์แห่งอาณาจักรศรีวิชัย เฟอรัริง (Ferrand) ยืนยันจากหลักฐานอาหารว่าพระองค์เป็นกษัตริย์แห่งซาบัก ส่วนเซเดส (Coedes) อ้างว่าพระองค์เป็นกษัตริย์แห่งคาบสมุทรมลายู²² สุดท้ายสิริเสนะ (Sirisena) ได้วิเคราะห์หลักฐานจากวรรณกรรมศรีลังกาแล้วสรุปว่าพระเจ้าจันทรภาณุพระองค์นี้เป็นกษัตริย์พระองค์เดียวกันกับพระเจ้าจันทรภาณุในจารึกไชยาของประเทศไทย²³ ผู้เขียนเชื่อว่าสมัยนั้นแม้พระเจ้าจันทรภาณุจะสามารถแยกตนเป็นอิสระจากอาณาจักรศรีวิชัยแล้วก็จริง แต่ในสายตาของชาวศรีลังกามองว่าอิทธิพลของอาณาจักรศรีวิชัยยังครอบคลุมบริเวณคาบสมุทรมลายูอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงเรียกพระเจ้าจันทรภาณุแห่งอาณาจักรตามพริงค์ว่าราชาแห่งชาวะกะ

หลักฐานจากตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชระบุว่า พระเจ้าจันทรภาณุเป็นพระราชอนุชาของท้าวศรีธรรมมาโคกราช ซึ่งอพยพมาจากเมืองอินปัตบุรี “พาญาติวงศ์ไพร่พลข้างม้าหนีใช้ห้าต้นดินมาช้านานประมาณได้ ๘-๙ ปี มาถึงหาดทรายแก้ว”²⁴ แม้ตำนานเรื่องนี้จะเป็นิทานประจำท้องถิ่นที่มีการแต่งขึ้นในแผ่นดินพระนารายณ์มหาราชก็จริง²⁵ แต่ผู้เขียนเชื่อว่าน่าจะมีความจริงทางประวัติศาสตร์ไม่น้อย เพราะพระนามของพระเจ้าจันทรภาณุและการสร้างบ้านแปลงเมืองบริเวณหาดทรายแก้วหรือนครศรีธรรมราช ล้วนสอดคล้องกับหลักฐานศิลาจารึกเป็นเนื้อเดียวกัน และพระนามของพระองค์ก็ตรงกับหลักฐานศิลาจารึกของไทยหลายแห่ง

ความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าจันทรภาณุในฐานะกษัตริย์แห่งอาณาจักรตามพริงค์ ปรากฏเห็นในจารึกภาษาสันสกฤตและภาษาบาลีที่วัดเวียง ซึ่งจารขึ้นในพุทธศักราช ๑๗๗๓ ความว่า “สวัสตี พระองค์ผู้เป็นใหญ่แห่งตามพริงค์ ทรงกำเนิดจากวงศ์อันรุ่งเรืองคือแสงสว่าง (ของประทีปหรือไฟ) ที่มีรูปดุดังดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และกามเทพ ทรงกำเนิดจากวงศ์ตระกูลดวงจันทร์ (จันทรวงศ์) และเมื่อเกิดจากพระมารดาที่มาพร้อมกับพระสุรเสียงอันดัง (ดุจลมพายุลม) ทรงมียอดของมะเดื่อคือพระศาสนาอันถาวร พระองค์ทรงเป็นศรีธรรมราชา เสมอด้วยธรรมมาโคกในความรอบรู้ทางนิติศาสตร์ ทรงเป็นผู้ปกครองวงศ์ตระกูลทั้งห้าที่เกิดจากไขแห่งพรหม สวัสตี พระองค์ผู้เป็นใหญ่แห่งตามพริงค์ ทรงเป็นผู้ค้าชุกมลกูล ทรงได้รับการขนานพระนามว่ากัมเสนผู้มีพลังแห่งพระพาหา (แขน) อันแข็งแรง ทรงปรากฏขึ้นด้วยอานุภาพแห่งพระอาทิตย์ (สุริยะ) และพระจันทร์ (จันทร) จึงได้รับพระสมัญญาว่าศรี

²² W.M. Sirisena, *Sri Lanka and South-East Asia*, p.36.

²³ Ibid, p.36.

²⁴ ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช, พิมพ์ในงานปลงศพนางเทพนริทร (สงวน อิศรางกูร ณ อยุธยา) พิมพ์ที่โรงพิมพ์โกสุมพิพรบรรณกร, เมื่อปีมะโรง พ.ศ.๒๔๗๑, หน้า ๕.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า คำนำ.

ธรรมราชา จันทร”²⁶ ข้อความในจารึกตอนหนึ่งว่า “ตามพุทธลึงเศศวร” แปลว่า “ผู้เป็นใหญ่แห่งตามพุลิงค์” และอีกแห่งหนึ่งว่า “ธรรจนุรภาณุปาธิ ศรีธรรมราชา” แปลว่า “พระเจ้าจันทรภาณุผู้ทรงธรรม”²⁷ สะท้อนให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าจันทรภาณุแห่งอาณาจักรตามพุลิงค์ในฐานะพุทธราชา ซึ่งทรงดำเนินตามเอาแบบอย่างพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งชมพูทวีป

สำหรับอาณาเขตของอาณาจักรตามพุลิงค์นั้นกว้างใหญ่ไพศาล เพราะมีหลักฐานข้อบ่งชี้ว่ามีเมืองสิบสองนักษัตรเป็นบริวาร กล่าวคือ ปิชาวดคือเมืองสาย (สายบุรี) ฉลูดคือเมืองตานี (ปัตตานี) ปิชาลคือเมืองกลันตัน ปิเถาะคือเมืองปะหัง ปิมะโรงคือเมืองไทร (ไทรบุรี) ปิมะเส็งคือเมืองพัทลุง ปิมะเมียคือเมืองตรัง ปิมะแมคือเมืองชุมพร ปิวอกคือเมืองบันทายสมอ ปิระกาคือเมืองสอเลา ปิจอคือเมืองตะกั่วถลา แลละปีกุนคือเมืองกระ (กระบุรี)²⁸ หากวิเคราะห์อย่างละเอียดจะเห็นว่าเมืองสิบสองนักษัตรเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเมืองท่าค้าขาย ด้วยความได้เปรียบทางการค้าจะทำให้อาณาจักรตามพุลิงค์สร้างความยิ่งใหญ่ จนสามารถขยายตราทัพเรืออันยิ่งใหญ่ไปโจมตีลังกาถึง ๒ ครั้ง กล่าวคือ พ.ศ. ๑๘๙๐ และพ.ศ. ๑๙๐๕²⁹

4. อาณาจักรตามพุลิงค์ในฐานะดินแดนแห่งพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาที่เผยแผ่เข้าสู่บริเวณภาคใต้ครั้งแรกเป็นสายมหายาน หลักฐานเก่าที่สุดคือจารึกวัดเสมาเมือง ซึ่งกล่าวถึงพระเจ้าวิชัยแห่งไศเลนทร์ ผู้เป็นอธิราชเหนือราชาน้อยใหญ่ โปรดให้สร้างอาคารอิฐสามหลังถวายแด่พระโพธิสัตว์ผู้ถือดอกบัว (พระอวโลกิเตศวร) พระพุทธเจ้าผู้ชานะมาร และพระโพธิสัตว์ผู้มีวัชระ (พระโพธิสัตว์วัชระปาณี)³⁰ ส่วนหลักฐานด้านศิลปกรรมที่แสดงคติพุทธศาสนามหายานคือ รูปปั้นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริดสีกร ซึ่งพบบริเวณใกล้วัดพระเพรง อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔³¹ ถัดมาเป็นพระโพธิสัตว์ปัทมปาณีซึ่งย้ายมาจากวัดเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๓³² สันนิษฐานว่าพระโพธิสัตว์ปัทมปาณีองค์นี้อาจสร้างโดยพระเจ้ากรุงศรีวิชัยแห่งไศเลนทร์ ซึ่งจารึกวัดเสมาเมืองระบุว่าพระองค์โปรดให้สร้างอาคารก่ออิฐอุทิศถวายแก่พระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์³³ หากสังเกตลวดลายเครื่องประดับเพชรพลอยบน

²⁶ อมรา ศรีสุชาติ, *ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป*, (กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒๖๕.

²⁷ วินัย พงศ์ศรีเพียร, “จารึกพระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราชา: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช” ใน ๑๐๐ เอกสารสำคัญ: วรรณคดีประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ ๑๐, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ๒๕๒๔), หน้า ๒๑.

²⁸ วิเชียร ณ นครและคณะ, *นครศรีธรรมราช*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๒๑), หน้า ๘๐.

²⁹ วินัย พงศ์ศรีเพียร, “จารึกพระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราชา: มรดกความทรงจำแห่งนครศรีธรรมราช”, หน้า ๒๑.

³⁰ *จารึกในประเทศไทย เล่ม ๑ อักษรปัลลวะ หลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๘๗-๒๐๓.

³¹ กรมศิลปากร, *นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, ฉบับปรับปรุงและแก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๘๗), ๒๕๔๓), หน้า ๕๕.

³² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิริยะ ไกรฤกษ์, *ศิลปทัศนก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๕*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๖๒.

³³ *จารึกในประเทศไทย เล่ม ๑ อักษรปัลลวะ หลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔*, หน้า ๑๘๗-๒๐๓.

ประติมากรรมพระโพธิสัตว์องค์นี้ จะเห็นว่ามีคล้ายคลึงกับประติมากรรมจากชาวภาคกลาง เชื่อว่าน่าจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์แห่งศรีวิชัย (ไชยา) และไศเลนทรในชาวภาคกลางเป็นแน่³⁴

อิทธิพลของมหายานด้านโบราณสถานคือพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ซึ่งสร้างขึ้นตามลัทธิพุทธศาสนาฝ่ายมหายานสมัยอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งพุทธเจดีย์สมัยนี้มักทำเป็นมณฑปสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป ส่วนยอดนั้นทำเป็นพระสลุบและมีเจดีย์บริวารล้อม³⁵ อีกแห่งหนึ่งคือพระบรมธาตุไชยาน่าจะสร้างสมัยอาณาจักรศรีวิชัย สอดคล้องกับจารึกวัดเสมาเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งกล่าวถึงพระธรรมเสตุ ผู้เป็นกษัตริย์แห่งอาณาจักรศรีวิชัยทรงสร้างปราสาทอิฐสามหลัง อุทิศถวายแด่พระพุทธรูปเจ้าและพระโพธิสัตว์สองพระองค์คือปัทมปาณีและวัชรปาณี ระบุ พ.ศ. ๑๓๑๓³⁶ นอกจากนี้มีการค้นพบพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริดที่วัดพระบรมธาตุไชยา ๒ องค์ กล่าวคือ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสองกรและพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรแปดกรสำริด พระโพธิสัตว์ทั้งสององค์มีลักษณะพระพักตร์และเครื่องทรงแบบเดียวกันกับศิลปะชาวภาคกลาง พระโพธิสัตว์ทั้งสององค์น่าจะอยู่ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ซึ่งเป็นยุคที่พุทธศาสนาฝ่ายมหายานรุ่งเรืองสุดในชาวภาคกลางและน่าจะเป็นยุครุ่งเรืองของศรีวิชัยด้วย³⁷

ส่วนพระพุทธรูปสลักลึงกวางศีในอาณาจักรตามพรลิงค์ สันนิษฐานว่าน่าจะเข้ามาสมัยอาณาจักรดัมพเดนิยะตอนกลาง โดยคณะสงฆ์กลุ่มหนึ่งเรียกว่า คณะป่าแก้ววรรัตน์ จารึกของพระนางสุนทรมหาเทวีระบุว่าพระอานนทวรรัตนเถระได้รับฉายาว่าผู้เป็นธงชัยแห่งดัมพปณี (ดัมพปณีระชะ)³⁸ ด้านคัมภีร์สมันตกุฎวณณาชางเป็นผลงานของพระเวทเทเถระผู้เป็นศิษย์ของพระอานนทวรรัตนเถระได้ระบุว่า อาจารย์แห่งตนมีสมณนามเป็นที่รู้จักแพร่หลายว่า “วรรัตนะ” หรือ “อรัญญรัตนะ” (หมายถึงอัญมณีแห่งป่า) เป็นนักกวีชั้นเลิศ เป็นปราชญ์นามอุโฆษ³⁹ คัมภีร์คัมภีร์รูปสิทธิผลงานของพระพุทธรูปปิยะเถระ ผู้เป็นศิษย์อีกรูปหนึ่งของพระอานนทวรรัตนเถระก็ระบุว่าอาจารย์แห่งตนเป็นธงชัยแห่งดัมพปณี⁴⁰ หลักฐานดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าพระอานนทวรรัตนเถระน่าจะเป็นพระสมณทูตศรีลังกาผู้เดินทางมาเผยแผ่ลัทธิลึงกวางศีที่อาณาจักรตามพรลิงค์จริง

หลักฐานฝ่ายศรีลังกาอ้างว่าพระอานนทวรรัตนเถระรูปนี้นอกจากโดดเด่นด้านวิปัสสนาธุระแล้ว ยังแตกฉานในคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วย สังเกตได้จากการแต่งคัมภีร์เป็นภาษาสิงหลชื่อว่าปทสาธนสันยยะ เป็นการอธิบายไวยากรณ์ภาษาบาลีชื่อว่าปทสาธนะของพระปิยทัสสีเถระ⁴¹ ผลงานอีก

³⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปทัศนก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๕, หน้า ๑๔๕.

³⁵ เรื่องเมืองนครศรีธรรมราช, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางคล้าย จันทราทิพย์ ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร วันที่ ๑๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐, หน้า ๑๕.

³⁶ จารึกในประเทศไทย เล่ม ๑ อักษรปัลลวะ หลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔, หน้า ๒๐๓.

³⁷ ศาสตราจารย์ ดร. สักดิ์ชัย สายสิงห์, เจดีย์ในประเทศไทย รูปแบบ พัฒนาการ และพลังศรัทธา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๖๐), หน้า ๑๔๔-๑๔๖.

³⁸ History of Ceylon, Vol. II, (Dehiwala: Sridevi Printers (Pvt.) Limited, 1995), p. 565.

³⁹ Samantakutavannana, ed. K. jnanavimala, (Colombo, 1959), p. 85.

⁴⁰ Rupasiddhi, ed K Pannasekhara, (Colombo, 1964), p. 279.

⁴¹ Padasadhana-sanyaya, ed. Ratmalane Dharmrama, (Colombo, 1932), p. 52.

เล่มหนึ่งของพระเถระคือการแต่งอธิบายคัมภีร์ขุททกสิกขา มีเนื้อหาว่าด้วยการรวบรวมวินัยโดยสังเขปสำหรับพระภิกษุ⁴²

ผู้เขียนสันนิษฐานว่าคณะป่าแก้วของศรีลังกาน่าจะเดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนา หรือสร้างปฏิสัมพันธ์ทางศาสนากับอาณาจักรตามพรลิงค์โดยการนำของพระอานันทวันรัตนเถระ โดยถือเอาความโดดเด่นของพระเถระทั้งด้านวิปัสสนาธุระและคันถธุระเป็นสำคัญ ข้อสันนิษฐานดังกล่าวอ้างอิงจากข้อความในคัมภีร์มหาวงศ์ ซึ่งพรรณนาคณะลักษณะของพระธรรมกิตติเถระอย่างหนึ่งว่า “ขณะพระเถระเดินบิณฑบาตมีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับเท้าทุกอย่างก้าว”⁴³ หลักฐานตรงนี้สอดคล้องกับคุณสมบัติของพระอานันทวันรัตนเถระชาวศรีลังกา ซึ่งปรากฏเห็นในคัมภีร์ปชชมธุระของพระพุทธปิยะเถระผู้เป็นศิษย์ ระบุว่าตนเป็นเสมือนรับใช้ใกล้ชิดตั้งหนึ่งดอกบัวรองรับบาทของพระเถระจารย์นามว่าอานันทวันรัตนเถระ”⁴⁴ เป็นไปได้หรือไม่อาจยานี้เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของพระเถระชาวศรีลังกาที่เดินทางมาเผยแผ่ลัทธิลังกาวงศ์ที่อาณาจักรตามพรลิงค์

คำว่า “ป่าแก้ว” ในอาณาจักรตามพรลิงค์หรือนครศรีธรรมราชพบเห็นครั้งแรกในตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช โดยเล่าถึงเหตุการณ์คราวเมื่อพระยานคร “มีตราให้มนตรีพระสงฆ์มาช่วยแต่งพระบรมธาตุ” สมัยนั้นมีพระสงฆ์ชกขวนญาติโยมมาช่วยบูรณะพระบรมธาตุ และสร้างวัดบริเวณพระบรมธาตุเจดีย์เป็นจำนวนมาก เช่น พระมหาเถรสุทธิชาติพงษ์มาจากขอนแก่นสร้างวัดมิ่งคุณ พระมหาเถรเหมรังศรีมาจากโองพตานสร้างวัดขนุน พระมหาเถรเพชรมาจากยายคลังสร้างวัดจันเมาลี พระมหาเถรมังคลาจารย์มาจากกุฎีหลวงสร้างวัดหส์ตีพระธาตุ พระมหาเถรโชติบาลมาจากปัตโวกเขาพระบาทสร้างวัดฝาง พระมหาเถรสรเพชรมาจากโองพตานสร้างวัดอาคณพระธาตุ พระมหาเถรอนุรุทธ์มาจากยศโสธรสร้างวัดประดู่ พระมหาเถรพงษามาจากเพชรบุรีสร้างวัดตโนดพัยพระมหาธาตุ ส่วนพระมหาเถรพุทธสาครนั้นมอบหมายให้พระมหาปเรียนทศศรีและผขาวอริยพงษ์นายแวงไปนิมนต์จากวัดพระเดิมเป็นป่าแก้ว”⁴⁵

ชื่อของพระพุทธสาครพบเห็นอีกแห่งหนึ่งในพระนิพนพานโสทรเคียงคู่กับพระพุทธคำเกียร กล่าวถึงพระยาธรรมโศกราชแห่งเมืองสวัตติราชโปรดให้อพยพไพร่พลมาสร้างเมืองใหม่บริเวณเขาชวาปราบ คราวเดียวกันนั้นได้สร้างวัดเวียงสระถวายพระพุทธคำเกียรและพระพุทธสาคร⁴⁶ ส่วนวัดพระเดิมพบเห็นอีกครั้งในตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช ความว่า “พระมหาเถรชื่อว่าสังจานุเทพอยู่เมืองนครป่าหมาก (ปีนัง) รื้อญาติโยมมาอยู่เมืองนครศรีธรรมราชด้วยพระมหาเถรพรหมสุริยะ ขอที่ตั้งอารามปลูกพระศรีมหาโพธิ์ก่อพระเจดีย์ก่อกำแพงไว้ ให้ญาติโยมรักษาอยู่ตามพระญาอุทิศถวายไว้ นั้น ได้ชื่อว่าวัดพระเดิม” สันนิษฐานว่าวัดพระเดมดังกล่าวน่าจะเป็นศูนย์กลางป่าแก้วมาแต่เดิม

⁴² C.E. Godakumbara, วรรณคดีภาษาสิงหล: ว่าด้วยวรรณกรรมร้อยแก้ว ร้อยกรอง และพระธรรมวินัย, แปลโดย ลังกา กุมาร, (นครปฐม: สานะพิมพ์การ, ๒๕๖๑), หน้า ๑๓.

⁴³ พระมหานามเถระและคณะบัณฑิต, คัมภีร์มหาวงศ์ ภาค ๒, หน้า ๒๖๔.

⁴⁴ G.P. Malalasekera, ศรีลังกา: ว่าด้วยประวัติศาสตร์ การณ์พระศาสนา และวรรณคดี, แปลโดย ลังกากุมาร, (นครปฐม: สำนักพิมพ์สาละ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๐.

⁴⁵ ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช, หน้า ๑๘-๒๐.

⁴⁶ พระนิพนพานโสทร ฉบับศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ จำนวนที่ ๑, (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๖๘.

และน่าจะอยู่นอกกำแพงเมืองตามประเพณีของพระนางวาลีศรีลังกา ผู้เขียนสันนิษฐานว่าวัดเดิมดังกล่าวน่าจะหมายถึงวัดมเหยงคณ์ เหตุผลคือมเหยงคณ์เป็นวัดสำคัญแห่งหนึ่งของศรีลังกา เป็นวัดเก่าแก่สมัยแรกเริ่มนับแต่พระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่บนเกาะลังกา พระศรีลังกาสายป่าแก้วผู้เข้ามาเผยแผ่ลัทธิลังกาวงศ์น่าจะใช้ชื่อนี้เพื่อรำลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอนของตน อีกเหตุผลหนึ่งคือวัดแห่งนี้ตั้งอยู่ภายนอกกำแพงเมือง หลักฐานเช่นนี้มีลักษณะเดียวกันกับวัดป่าแก้วเมืองสุโขทัยและป่าแก้วอยุธยา⁴⁷ ครั้นต่อมาคณะสงฆ์ป่าแก้วเป็นที่นิยมแพร่หลายจึงเผยแผ่ออกไปตามหัวเมืองน้อยใหญ่ เช่นเมืองสทิงพระ และเมืองพัทลุง เป็นต้น

คำว่า “ป่าแก้ว” ปรากฏเห็นอีกครั้งในตำนานหรือเพลานางเลือดขาว ซึ่งระบุว่าก่อนกำเนิดนางเลือดขาวนั้นเมืองพัทลุงมีวัดของคณะสงฆ์สายป่าแก้ว ๓ วัด กล่าวคือ วัดเขียน วัดสทิงและวัดสทิง⁴⁸ สมัยต่อมาพระนางเลือดขาวได้ติดต่อกับสมณทูตลังกาเพื่อนิมนต์เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์⁴⁹ หลักฐานอีกแห่งหนึ่งคือกัลปนาวัตหัวเมืองพัทลุงระบุว่า เจ้าเมืองสทิงพระได้มอบหมายให้พระสงฆ์ชาวเมืองสทิงพระไปอัญเชิญพระบรมธาตุมาจากเมืองลังกา จากนั้นได้ก่อพระมหาธาตุประดิษฐานพระบรมธาตุ⁵⁰ หลักฐานดังกล่าวเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่านอกจากเมืองนครศรีธรรมราชแล้ว พระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ยังเข้าไปเผยแผ่บริเวณหัวเมืองรอบนอกด้วยความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอาณาจักรตามพรลิงค์เห็นได้จากการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของบ้านเมืองและท้องถิ่น⁵¹ โดยเลียนแบบเจดีย์ข้างล้อมจากศรีลังกานามว่ารุวันเวลิเจดีย์ (เจดีย์ทรายทอง) ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับคำว่า “หาดทรายแก้ว” ตามคติความเชื่อดังปรากฏในตำนานทักษิณหลายเล่ม

5. สรุป

พระเจ้าจันทรภาณุทรงสร้างอาณาจักรตามพรลิงค์ให้ยิ่งใหญ่เกรียงไกร เพราะความได้เทียบทางชัยภูมิด้านเมืองท่าค้าขายและความอ่อนแรงของอาณาจักรศรีวิชัย อีกทั้งหัวเมืองที่อยู่ภายใต้อาณาจักรตามพรลิงค์ก็ล้วนแต่เป็นเมืองท่าสำคัญ จึงเป็นเหตุให้พระเจ้าจันทรภาณุสามารถสร้างความยิ่งใหญ่สะสมกำลังได้เร็วขึ้น แสนยานุภาพของพระองค์แผ่ไพศาลไปไกลจนครั้งหนึ่งทรงยกทัพไปบุกรุกเกาะลังกา เพื่อต้องการยึดครองเป็นขอบเขตอาณา ด้านพระพุทธศาสนานั้น พระองค์ทรงรับ

⁴⁷ ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑, คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักงานรัฐมนตรี, พ.ศ. ๒๕๒๑, หน้า ๒๐-๒๑; ประชุมพงสาวดารฉบับกาญจนดิษ เล่ม ๒, คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๓๕, หน้า ๑๒.

⁴⁸ ชัยวุฒิ พิชะกุล, “การศึกษาเพลานางเลือดขาว ฉบับวัดเขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง”, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖๘.

⁴⁹ ชัยวุฒิ พิชะกุล, “การศึกษาเพลานางเลือดขาว ฉบับวัดเขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง”, หน้า ๒๖.

⁵⁰ กัลปนาวัตหัวเมืองพัทลุง, ปรวรรตโดย ชัยวุฒิ พิชะกุล, (สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕-๒๐.

⁵¹ ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม, ความหมายพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๐.

พระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์มาจากประเทศศรีลังกา เพื่อเป็นศาสนานโยบายเสริมส่งการปกครอง โดยเฉพาะคติความเชื่อเรื่องการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้น พระองค์โปรดให้สร้างพระบรมธาตุเจดีย์อย่างยิ่งใหญ่เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของอาณาจักร ส่วนพระสงฆ์แม้ไม่มีหลักฐานยืนยันชัดเจนว่าทรงให้ความอุปถัมภ์มากนักน้อยเพียงไร แต่บันทึกของศรีลังกาได้พรรณนาคุณสมบัติของพระธรรมกิตติเถระว่าก่อปรด้วยคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ย่อมยืนยันได้ว่าพระสงฆ์อาณาจักรตามพรลิงค์สมัยนั้นน่าจะแตกฉานในคัมภีร์พระไตรปิฎกและทรงวิปัสสนาคุณ นอกจากนี้ ยังงดงามด้วยศิลาจารวัตรประพฤติตนตามพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด

6. ข้อเสนอแนะ

- ๑) พระธรรมกิตติเถระเดินทางไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนายังเกาะลังกามีบริบทเรื่องการเมืองหรือไม่?
- ๒) หลักฐานเกี่ยวกับสำนักหรือศิษยานุศิษย์ของพระธรรมกิตติเถระผู้รักษาสืบต่อมีหรือไม่?

7. เอกสารอ้างอิง

กัลปนาวัตหัวเมืองพัทลุง. ปวีรบรรตโดย ชัยวุฒิ พิชยะกุล. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๓.

จารึกในประเทศไทย เล่ม ๑ อักษรปัลลวะ หลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๒๙.

จารึกในประเทศไทย เล่ม ๕ อักษรขอม อักษรธรรม และอักษรไทย พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๒๙.

ชัยวุฒิ พิชยะกุล. การศึกษาเพลานางเลือดขาว ฉบับวัดเขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๘.

ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช. พิมพ์ในงานปลงศพนางเทพนริทร (สงวน อิศรางกูร ณ อยุธยา) พิมพ์ที่โรงพิมพ์โกสณพิพรรฒธนากร, เมื่อปีมะโรง พ.ศ.๒๔๗๑.

บัณฑิต ลิวชัยชาญและคณะ. การประดิษฐานพระพุทธศาสนาจากลังกาทวีปในดินแดนประเทศไทย สมัยวัฒนธรรมทวารวดี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด, ๒๕๕๓.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิริยะ ไกรฤกษ์. ศิลปทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๓.

พระนิพนธ์ไสตร ฉบับศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ ส่วนวันที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๘.

พระโพธิรังสี. นิทานพระพุทธสิหิงค์ ว่าด้วยตำนานพระพุทธสิหิงค์. แปลโดย ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๐๖.

พระมหานามเถระและคณะบัณฑิต. คัมภีร์มหาวงศ์ ภาค ๒. แปลโดย ผศ.สุเทพ พรหมเลิศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระรัตนปัญญาเถระ. ชินกาลมาลีปกรณ์. แปลโดย ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร. กรุงเทพมหานคร: บริษัททำไทยเพลสจำกัด, ๒๕๕๐.

- วิเชียร ฦ นครและคณะ. **นครศรีธรรมราช**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๒๑.
- ศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์. **เจดีย์ในประเทศไทย รูปแบบ พัฒนาการ และพลังศรัทธา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๖๐.
- ศรีศักดิ์ วัลลโภดม. **ความหมายพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๔๖.
- อมรา ศรีสุชาติ. **ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๗.
- Epigraphia Zeylanica being Lithic and other Inscriptions of Ceylon, Vol. IV.** Edited and translated by H.W. Codrington and S. Paranavitana. New Delhi: Asian Education Services, 1994.
- C.E. Godakumbara. **วรรณคดีภาษาสิงหล: ว่าด้วยวรรณกรรมร้อยแก้ว ร้อยกรอง และพระธรรมวินัย**. แปลโดย ลังกากุมาร. นครปฐม: สาละพิมพ์การ, ๒๕๖๑.
- G.P. Malalasekera. **ศรีลังกา: ว่าด้วยประวัติศาสตร์ การณ์พระศาสนา และวรรณคดี**. แปลโดย ลังกากุมาร. นครปฐม: สำนักพิมพ์สาละ, ๒๕๕๔.
- History of Ceylon, Vol. II.** Dehiwala: Sridevi Printers (Pvt.) Limited, 1995.
- R.A.L.H. Gunawardana, **Robe and Plough: Monasticism and Economic Interest in Early Medieval Sri Lanka**. Arizona: The University of Arizona Press, 1979.
- Senarat Paranavitana, **Ceylon and Malysia**. Colombo: Lake House Investment Limited Publishers, 1966.
- W.M. Sirisena. **Sri Lanka and South-East Asia**. Colombo: S. Godage & Brothers, 2016.